

МАЪРУЗА

Мавзу:

ИШЛАБ ЧИҚАРИШ
ЖАРАЁНЛАРИНИНГ ЁНҒИН, ЁНҒИН-
ПОРТЛАШ ВА ПОРТЛАШ ЧИҚИШ
ХАВФИ БЎЙИЧА КАТЕГОРИЯЛАРИ

РЕЖА:

1. Ишлаб чиқариш жараёнларининг ёниш ва портлаш хавфини таъминлашнинг аҳамияти.
2. Ишлаб чиқариш жараёнларининг ёниш ва портлаш хавфи бўйича категориялари (тоифалари).
3. Ишлаб чиқариш жараёнларида ёнғин хавфининг таҳлили.

Ишлаб чиқаришда ёниш ва портлаш хавфини шакллантирувчи омиллар

- Ҳар бир корхона унинг ишлаб чиқариш технологияси, ишлатадиган хом ашёси, чиқарадиган маҳсулоти ва жойлашган биносининг конструкциясига кўра ёнғин чиқишига, портлашга ва ёнғин чиққан тақдирда унинг тарқалишига, шунингдек ёнғиннинг оқибатига асосланган ҳолда **ёнғинга ва портлашга хавфлилик** даражаси белгиланади.
- Ҳар бир корхонада ёнғин хавфи, биринчи навбатда, у ерда ишлатилаётган **хом ашёнинг ва чиқарилаётган маҳсулотнинг ёнғинга хавфлилиги даражаси** билан ўлчанади.
- Масалан, ишлаб чиқариш корхонаси газсимон ёнувчи моддалар ишлатса, оладиган маҳсулоти енгил алангаланувчи суюқликлар ҳолатида бўлса, албатта ёнмайдиган хом ашё ишлатиб ёнмайдиган маҳсулот олаётган корхонага нисбатан ёнғин чиқиш эҳтимоли кўп бўлади.

- Бинобарин, бу корхонада ёнғиннинг тарқалиб кетиши осонлашади ва бу корхонада ёнғиндан кўриладиган зарар миқдори албатта катта бўлади.
- Шунинг учун ҳам корхоналарни тоифаларга ажратганда ишлатилаётган **моддаларнинг физик-кимёвий** хусусиятлари албатта ҳисобга олинади.
- Мана шу хусусиятларни ҳисобга олган ҳолда Қурилиш меъёр ва қоидалари (**ҚМҚ II-90-81**) асосида ҳамма корхоналар, омборхоналар ёнғин ва портлашга хавфи бўйича **олтита тоифага** бўлинади.
- Бу тоифалар (категориялар) **А, Б, В, Г, Д** ва **Е** деб аталади.
- Ишлаб чиқариш бино ва иншоотларини қуришда, ишлатиладиган машина ва механизм, асбоб-ускуналарни танлашда, вентиляция тизимларини қурганда **ишлаб чиқариш жараёнларининг ёнғин чиқишга бўлган хавфини** ҳисобга олиш керак.

Категория А.

- Бу категорияга сув, кислород ёки ўзаро таъсир натижасида портлаб ёки ёниб кетадиган қаттиқ моддалар ишлатиладиган; чақнаш температураси **28 °C** гача бўлган суюқликлар; ҳамда алангаланишининг (портлашининг) пастки концентрация чегараси (**АПКЧ**) **10 %** ва ундан кам бўлган ёнувчи газлар, агарда кўрсатилган суюқликлар ва газлар хона ҳажмининг **5 %** катта ҳажмида портловчи аралашма ҳосил қиладиган бўлса, ишлатиладиган ишлаб чиқариш жараёнлари киради.
- Ишлаб чиқаришда бу категорияга бензин, ёнувчи газлар, карбид, заҳарли моддалар омборлари, газогенератор ва бўяш хоналари ва бошқалар киради.

Категория Б.

- Бу категорияга **АПКЧси 65 г/м³** гача бўлган ёнувчи чанг ёки тола ҳосил бўладиган; **чақнаш температураси 28...61 °С** гача бўлган суюқликлар; ишлаб чиқариш муҳитида **чақнаш** ва ундан юқори температурагача қиздирилган суюқликлар; ҳамда **АПКЧси 10 %** юқори ёнувчи газлар, агарда кўрсатилган чанглар, суюқликлар ва газлар хона ҳажмининг **5 % катта** ҳажмида портловчи аралашма ҳосил қиладиган бўлса, ишлатиладиган ишлаб чиқариш жараёнлари киради.
- Ишлаб чиқаришда бу категорияга пичан уни ва ем тайёралаш цехлари, тегирмон ва жувозхоналарнинг туйиш бўлинмалари, электр станциялари ва қозонхоналарнинг мазут хўжаликлари ва бошқалар киради.

Категория В.

- Бу категорияга **АПКЧси 65 г/м³** дан юқори бўлган чанг ёки тола ҳосил бўладиган; сув, **кислород ёки ўзаро таъсир** натижасида фақат ёниб кетадиган моддалар; қаттиқ ёнувчи модда ва материаллар; ҳамда **чақнаш температураси 61 °С** дан юқори бўлган суюқликлар ишлатила-диган ишлаб чиқариш жараёнлари киради.
- Ишлаб чиқаришда бу категорияга дурадгорлик ва ёғоч тилиш цехлари, дон элеваторлари, дон қуриткичлар, дон ва пахтани дастлабки тозалаш цехлари, бензинсиз ёнилғи-мойлаш материаллари сақланадиган омборлар, ёпиқ кўмир омборлари, гаражлар ва бошқалар киради.

Категория Г.

- Бу категорияга ёнмайдиган моддалар ва материаллар **иссиқ, чўғ ва эритилган** ҳолатда ишланадиган, технологик жараёнлар эса **иссиқлик энергияси, учқунлар ва олов пайдо бўлиши билан** кечадиган, **қаттиқ, суюқ ва газ ёқилғилар ёқилладиган** ишлаб чиқариш жараёнлари киради.
- Ишлаб чиқаришда бу категорияга темирчилик-пайвандчилик цехлари, қозонхоналар, иссиқлик генераторлари хоналари ва бошқалар киради.

Категория Д.

- Бу категорияга ёнмайдиган материаллар совуқ ҳолда ишлов бериладиган ишлаб чиқариш жараёнлари киради.
- Бу категорияга ишлаб чиқаришда токарлик, деталларни ечиш-ювиш хоналари, силосхоналар, мева-сабзавот, ғўшт, балиқ маҳсулотларига ишлов бериш цехлари ва омборхоналари, биологик ёки техникавий усулда иситиладиган иссиқхоналар ва бошқалар киради.

Категория Е.

- Бу категорияга сув, кислород ёки ўзаро таъсир натижасида кейинги ёнишсиз фақат портлаб кетадиган моддалар ишлатиладиган; ҳамда суюқ фазасиз ёнувчи газлар ва портлайдиган чанг, улар хона ҳажмининг 5 % катта ҳажмида портлайдиган аралашма ҳосил қилишади ва технологик жараён шароитлари бўйича аралашма кейинги ёнишсиз фақат портлаб кетади, ҳосил бўладиган ишлаб чиқариш жараёнлари киради.
- Ишлаб чиқаришда бу категорияга аккумуляторларни ва электр караларни зарядлаш бўлимлари, водородли ёки ацетиленли баллонларни сақлаш омборлари ва бошқалар киради.

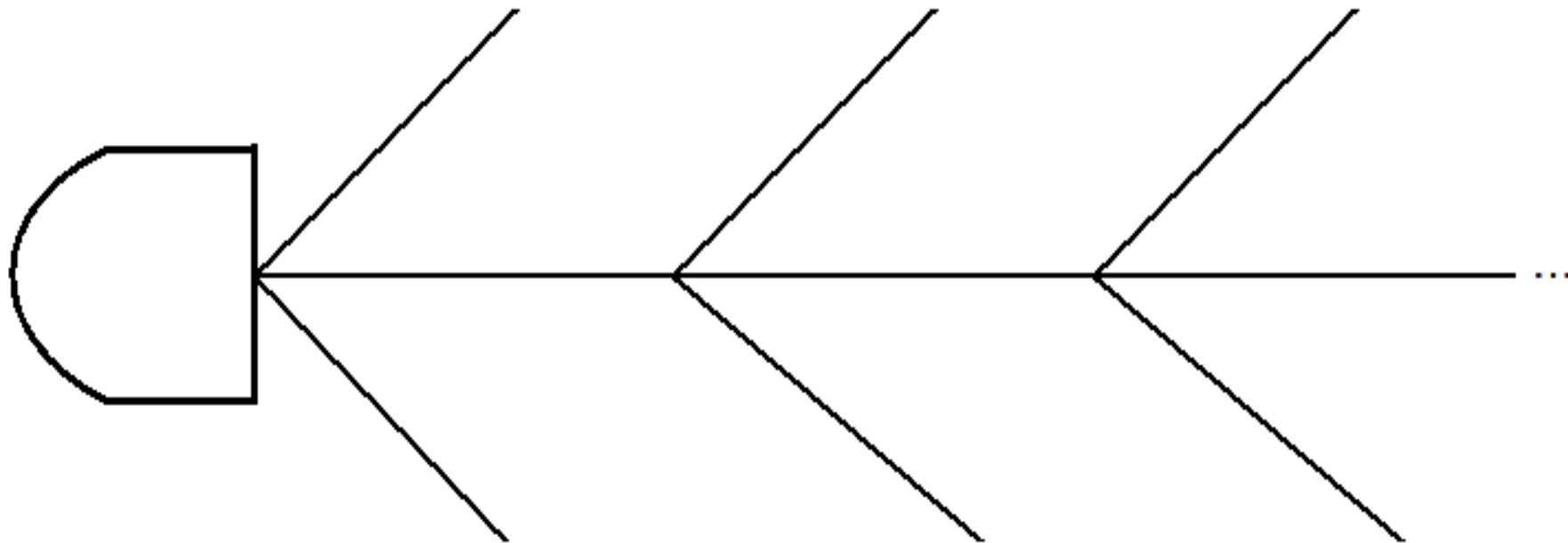
Категориялар гуруҳланиши

- **А, Б, ва Е** категорияларга кирувчиларга **портлаш ва ёнғин чиқиш хавфи бўлган** ишлаб – чиқариш жараёнлари дейилади.
- **В** категория кирувчиларга **ёнғин чиқиш хавфи бўлган** ишлаб – чиқариш жараёнлари дейилади.
- **Г** ва **Д** категорияларга кирувчиларга **ёнғин чиқиш хавфи бўлмаган** ишлаб –

Назорат саволлари

- Ишлаб чиқариш жарёнларининг ёнғин ва портлаш хавфсизлиги бўйича категориялари турлари ва уларнинг гуруҳланиши.
- Ишлаб чиқариш жарёнларининг ёнғин ва портлаш хавфсизлиги бўйича А категорияси таърифи.
- Ишлаб чиқариш жарёнларининг ёнғин ва портлаш хавфсизлиги бўйича Е категорияси таърифи.
- Ишлаб чиқариш жарёнларининг ёнғин ва портлаш хавфсизлиги бўйича Б категорияси таърифи.
- Ишлаб чиқариш жарёнларининг ёнғин ва портлаш хавфсизлиги бўйича Д категорияси таърифи.
- Ишлаб чиқариш жарёнларининг ёнғин ва портлаш хавфсизлиги бўйича В категорияси таърифи.
- Ишлаб чиқариш жарёнларининг ёнғин ва портлаш хавфсизлиги бўйича Г категорияси таърифи.

“Балиқ скелети” схемаси ёрдамида ишлаб чиқариш жарёнларининг ёнғин ва портлаш хавфсизлиги бўйича категориялари турларини таҳлил қилинг.

Эътиборингиз учун раҳмат!